

## ІННОВАЦІЙНА МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ ПІСЕННОГО ФОЛЬКЛОРУ

УДК 371.3:373.036:398

Наталія Антоник, вчитель-методист Дрогобицької загальноосвітньої школи I – III ступенів №4  
Львівської області

### ІННОВАЦІЙНА МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ ПІСЕННОГО ФОЛЬКЛОРУ

У статті розглядаються шляхи вирішення проблеми розвитку творчих здібностей учнів початкових класів на уроках музичного мистецтва у загальноосвітній школі засобами інноваційної методики. Розкривається зміст навчально-методичного комплексу "Відеосольфеджіо на основі українських народних мелодій", який сприяє активізації творчого потенціалу та інтелектуальних можливостей молодших школярів, формує мотивацію до навчання і зацікавленість музичним мистецтвом, відкриває шлях до успішної самореалізації особистості.

**Ключові слова:** відеосольфеджіо, дитячий пісенний фольклор, інноваційна методика, музичне мистецтво, початкова школа.

Рис. 1. Літ. 6.

Наталья Антоник, учитель-методист Дрогобычской общеобразовательной школы I – III степеней № 4  
Львовской области

### ИННОВАЦИОННАЯ МЕТОДИКА РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ ШКОЛЬНИКОВ НА ОСНОВЕ ПЕСЕННОГО ФОЛЬКЛОРА

В статье рассматриваются пути решения проблемы развития творческих способностей учащихся начальных классов на уроках музыкального искусства в общеобразовательной школе средствами инновационной методики. Раскрывается содержание учебно-методического комплекса "Видеосольфеджио на основе украинских народных мелодий", который способствует активизации творческого потенциала и интеллектуальных возможностей младших школьников, формирует мотивацию к обучению и заинтересованность музыкальным искусством, открывает путь к успешной самореализации личности.

**Ключевые слова:** видеосольфеджио, детский песенный фольклор, инновационная методика, музыкальное искусство, начальная школа.

Natalia Antonyk, Teacher-Methodist of Drohobych comprehensive school of I – III degrees №4, Lviv region

### THE INNOVATIVE METHODS OF DEVELOPMENT OF PUPILS' CREATIVE ABILITIES BASED ON FOLK SONGS

This article discusses solutions of the problem of development of creative abilities of junior pupils at music lessons at secondary school by means of innovative methods. This article reveals the contents of the educational-methodical complex "Video sol-fa based on Ukrainian folk melodies", which contributes to enhancing creativity and intellectual abilities of junior pupils, forms the motivation for learning and interest to the musical art, and opens the way to the successful self-realization.

**Keywords:** video sol-fa, children's musical folklore, innovative methods, the art of music, elementary school.

**П**остановка проблеми. Розвиток творчих здібностей учнів є однією з найактуальніших проблем у системі сучасної освіти. Урок музичного мистецтва, поряд із іншими предметами художньо-естетичного циклу, має величезні можливості для пробудження дитячої творчості та збагачення інтелекту школярів. Успішний розвиток здібностей дитини вимагає як пошуку новітніх технологій навчання, так і творчого застосування багатотисячного культурного досвіду українського народу. Досягнення комп'ютерних технологій відкриває широкий простір для створення інноваційних методик навчання. Надзвичайно важливим є особлива атмосфера доброзичливості, свободи,

можливості досягти успіху для кожної дитини на уроці музичного мистецтва. Учитель повинен відкривати перед учнями всю різнобарвність світу, не перетворюючи пізнання на нудне навчання. Кожен день має збагачувати розум і почуття дитини.

Сьогодні вимагає пріоритетності відродження національних традицій у мистецтві та освіті, закликає звернутись до свого коріння, побудувати стратегію оновлення духовного життя нації. За допомогою яскравих зразків українського дитячого фольклору формується повага до звичаїв нашого народу, любов і пошана до рідної мови, бажання самореалізації учнів на уроках музичного мистецтва.

**Аналіз основних досліджень і публікацій.**

Українська педагогіка народжувалася і розвивалася на ґрунті народної виховної мудрості – етнопедагогіки. Будучи прихильником принципу народності, Г. Сковорода обстоював думку, що виховання має відповідати інтересам народу, жититися з народних джерел і зберігатися в житті кожного народу [3]. В. Сухомлинський розкриває актуальну суспільно-педагогічну проблему – вплив народного музичного мистецтва на формування громадянських якостей, зосереджує увагу на виховному потенціалі національного музичного фольклору [4]. Прилучення учнів до української пісенної творчості є одним із шляхів духовного відродження України.

Сучасні педагоги також надають великого значення народній творчості у навчально-виховному процесі. Дидактичний матеріал посібника “Сольфеджіо на основі українських народних пісень” Заслуженого діяча мистецтв України, завідувача відділом теоретичних та хорових дисциплін Білоцерківської школи мистецтв №1 Тамари Павленко побудований на перлинах української пісенної творчості [2]. Відмінник освіти України, старший викладач кафедри суспільствознавчої та культурологічної освіти Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Роман Дверій у навчально-методичному посібнику “Основи гри на музичних інструментах” пояснює елементарну теорію музики на зразках дитячого музичного фольклору [1]. Кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри музичного мистецтва факультету культури і мистецтв Львівського національного університету імені Івана Франка, Ельвіра Тайнель узагальнила багаторічний педагогічний та науковий досвід у навчально-методичному посібнику для студентів вищих навчальних закладів “Музичне виховання за методом відносної сольмізації”, де нотними прикладами є українські дитячі поспівки [5]. Кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри методики музичного виховання та диригування Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка Тетяна Медвідь у збірці “Українські народні співаночки” для вивчення ступенів мажорного і мінорного звукорядів використовує дитячий фольклорний матеріал різних регіонів України [6].

**Мета статті.** Розкрити зміст навчально-методичного комплексу “Віdeosольфеджіо на основі українських народних мелодій” та надати методичні рекомендації щодо його використання у практиці роботи з молодшими школярами загальноосвітньої школи.

**Виклад основного матеріалу дослідження.**

Аналіз досвіду вищезгаданих педагогів надихнув на створення навчально-методичного комплексу “Віdeosольфеджіо на основі українських народних мелодій”. Запропонована у ньому методика здатна виступати міцним підґрунтям розвитку творчих здібностей учнів в процесі ознайомлення із здобутками національного мистецтва. Унікальність “Віdeosольфеджіо” полягає в тому, щоб поєднати новітні технології в галузі методики навчання з творчим переосмисленням української пісенності. Надзвичайно важливим є врахування особливостей сприйняття учнями початкової школи нової інформації. Адже, провідною формою діяльності у цей період навчання є гра. Комплекс активізує усі можливі форми опанування інформацією: візуальну, слухову, тактильну, кінестетичну тощо.

Основна мета “Віdeosольфеджіо” – в ігровій формі ознайомити школярів із українським музичним фольклором, розкрити творчий потенціал дітей, закласти основи музичної грамотності за допомогою сучасних інтерактивних методів навчання, зацікавити їх яскравими, естетично оформленими слайдами і, таким чином, викликати мотивацію до навчання та позитивні емоції. Завдяки інноваційній формі навчання діти повинні зрозуміти, що сольфеджувати мелодії так само легко, як читати книжки. Застосування інтерактивних методів при роботі з “Віdeosольфеджіо” робить процес розвитку навичок співу за нотним записом цікавим і доступним для сучасного учня.

Навчально-методичний комплекс містить:

- відеовправи на основі українських народних мелодій (DVD-диск);
- робочий зошит для учня;
- методичний посібник для вчителя.

Кожна *відеовправа* є яскравим слайдофільмом та складається з наступних етапів:

- “НОТА” – презентація розміщення ноти на нотоносці та її звучання;
- “СЛУХАСМО” – сприймання фольклорного зразка, який звучить під фонограму та супроводжується відеорядом яскравих слайдів;
- “СПІВАЄМО СЛОВАМИ” – спів учнями української поспівки з текстом, який з’являється на екрані;
- “ПЛЕЩИМО РИТМ” – виплескування ритму музичного твору;
- “СЛУХАСМО” – сприймання народної мелодії, що виконується назвами нот;
- “СПІВАЄМО НОТАМИ” – інтонування учнями мелодії музичного твору за нотним записом.

## ІННОВАЦІЙНА МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ ПІСЕННОГО ФОЛЬКЛОРУ

Для вивчення кожної ноти також створений веселий слайдофільм, у якому демонструється звучання ноти, зображено розміщення даної ноти на нотоносці, “живому” нотному стані та клавіатурі фортепіано. В процесі роботи над комплексом “Відеосольфеджіо” можна проводити різноманітні ритмічні ігри, “музичні загадки” (нескладні слухові диктанти) з використанням магнітних ноток, співати мелодії за літерним записом.

У кабінеті музичного мистецтва магнітна дошка з нотним станом – один з найважливіших елементів обладнання. Маленьким учням цікаво сприймати прикріплені яскраві магнітні нотки. Можна намалювати великий нотоносець на кожній парті і запропонувати дітям викладати нотками з картону коротенькі поспівки або їхні мотиви.

“Живий” нотний стан допоможе маленькому учневі шукати розміщення нотки на нотоносці. Дитина, торкаючись свого пальчика, підключає тактильне відчуття до візуального сприйняття.

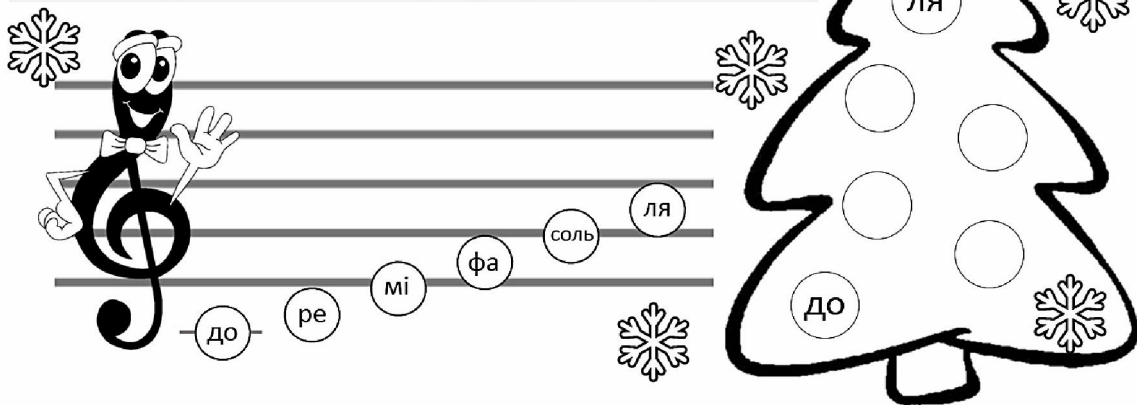
Ще одна форма роботи – вивчення розміщення клавіш на “німій” клавіатурі фортепіано. Кожному учневі роздається фрагмент клавіатури в межах октави, надрукований на картоні. Важливо звернути увагу дітей на те, що чорні клавіші згруповані по дві і по три. Поступово протягом першого та другого класів учні наклеюють на клавіатуру “означки-смайлики” вивчених нот, які допоможуть їм швидко знайти необхідну клавішу.

відеовправами та пропонуються методичні рекомендації щодо застосування комплексу “Відеосольфеджіо” на уроках музичного мистецтва в загальноосвітніх навчальних закладах. Крім того, посібник містить посилання на використані джерела народного фольклору.

Послідовне вивчення нот в абсолютній системі сольмізації на основі “Відеосольфеджіо” базується на традиційних для народної музики звуковисотних інтонаціях, простих і доступних для школярів, враховуючи розвиток діапазону дитячих голосів. Спочатку учні поступово знайомляться зі всіма нотками у такій послідовності: *перший* клас – СОЛЬ, МІ, ЛЯ; *другий* клас – ДО, РЕ, ФА, ДО<sup>2</sup>, СІ. Наступні два роки діти опановують поняття “тональність” і співають українські народні пісні у кількох парах “дружніх” тональностей: ДО-мажор – ля-мінор, СОЛЬ-мажор – мі-мінор, ФА-мажор – ре-мінор. У *третьому – четвертому* класах кожний слайдофільм розпочинається етапом “ТОНАЛЬНІСТЬ” (зображення та звучання тонічного тризвуку певної тональності) та додається ще один етап “СПІВАЄМО ПІСНЮ”, який передбачає виконання пісні під музичний супровід.

Паралельно із розвитком звуковисотного слуху вчитель проводить роботу над метроритмічним вивченням. З тривалостями звуків у слайдофільмах маленьких музикантів познайомить “весела нотка”. У *першому – другому*

**Завдання.** Напиши на ялинкових кульках назви нот, відповідно до їхньої висоти. Розфарбуй прикрашену ялиночку.

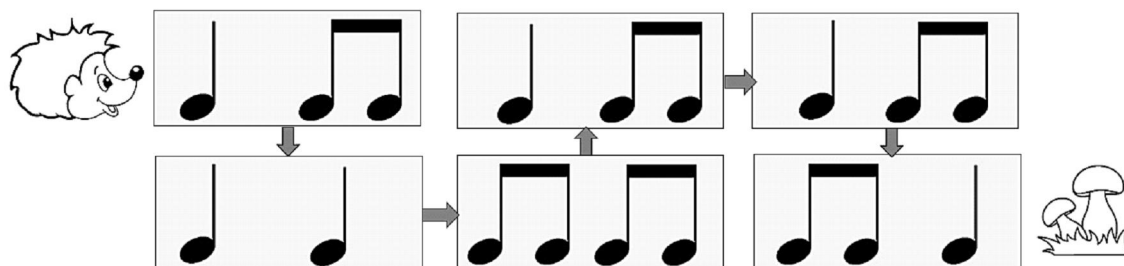


*Робочий зошит* для учня містить різноманітні цікаві завдання, вокально-ритмічні вправи, замальовки, ребуси, головоломки, що сприяють образно-розумовій активності школярів та забезпечують послідовну систему розвитку їхніх творчих здібностей (Рис. 1).

У *методичному посібнику* для вчителя стисло подаються всі етапи роботи з учнями над

класах пропонується сольфеджувати нескладні вокальні вправи в дводольному метрі. Для легкості сприйняття розмір позначається цифрою. Починаємо вивчати ритмічні тривалості з довгої (четвертної) та двох коротких (восьмих) нот, пізніше у ритмічних вправах з’являється довга (четверна) пауза. У *третьому – четвертому* класах учні знайомляться з тридольним та

**Завдання.** Допоможи їжачку знайти грибочки, рухайся за стрілочками та плещи ритм.



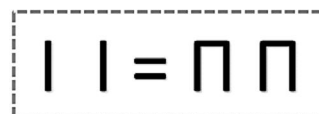
**Завдання.** Подумай, скільки кроків зробить песик, поки хлопчик зробить два кроки. Розфарбуй малюнок.



ТА - ТА



ті-ті - ті-ті



**Рис. 1.**

групою шістнадцятих тривалостей, восьмою паузою, крапкою біля ноги та ін.

Розпочинати застосування комплексу “Відеосольфеджіо” доцільно з другої чверті *першого* класу, оскільки попередньо учні повинні опанувати базові поняття: ритм (довгі та короткі звуки); звуковисотність (високі та низькі звуки); розмір, такт тощо.

У *першому – другому* класах для роботи з комплексом на одному уроці відводиться 5 – 7 хвилин. У *третьому – четвертому* класах тривалість звучання однієї відеовправи збільшується, оскільки після вивчення мелодії учні співають усі куплети пісні. Один зразок музичного фольклору можна виконувати два уроки поспіль: на першому уроці застосовуючи відеовправу, на наступному – робочі зошити і такі види діяльності:

- виконання українських мелодій за музичним інструментом;
- ритмізація музичного твору, називаючи ритмічні склади (оплески в долоні, вистукування олівцем, на трикутнику, маракасах, дзвіночках тощо);
- сольфеджування народної мелодії за нотним

- інтонування вокальних вправ за “живим” нотним станом (на пальцах руки);

- виконання учнями музичних зразків на “німій” клавіатурі фортепіано.

**Висновки.** Проект успішно проходить апробацію у понад 50 навчальних закладах різних областей України: Закарпатської, Львівської, Тернопільської, Волинської, Рівненської, Івано-Франківської, Хмельницької, Вінницької, Київської, Чернігівської, Сумської, Дніпропетровської, Одеської, Миколаївської.

14 червня 2013 року відділ освіти виконавчих органів Дрогобицької міської ради приймав польську делегацію учителів-методистів та керівників осередків удосконалення вчителів. Гости мали можливість ознайомитися із інноваційною методикою сольфеджування українського пісенного фольклору. У квітні 2014 року відбулась презентація “Відеосольфеджіо” на VIII всеукраїнському науково-практичному семінарі студентів, аспірантів, молодих вчених “Історія, теорія та практика музично-естетичного виховання” в Інституті музичного мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

## ІННОВАЦІЙНА МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ ПІСЕННОГО ФОЛЬКЛОРУ

У результаті використання “Відеосольфеджіо на основі українських народних мелодій” значно підвищився інтерес дітей до уроків музичного мистецтва. Простота і логічність методики дозволяє школярам відчувати задоволення від оволодіння навичками сольфеджування. Ознайомлення з перлинами дитячого фольклору сприяє збереженню української культури та формуванню духовності учнів, а позитивна атмосфера впливає на розвиток їхніх творчих здібностей, активізує інтелектуальні можливості, відкриває шлях до успішної самореалізації школярів.

1. Дверій Р. *Основи гри на музичних інструментах: Навчально-методичний посібник для вчителів загальноосвітніх шкіл, музичних*

*керівників дошкільних навчальних закладів, керівників гуртків позашкільних закладів освіти.* – Львів: Світ, 2009. – 128 с.

2. *Сольфеджіо на основі українських народних пісень / Упоряд. Т. Павленко.* – К.: Музична Україна, 2011. – 112 с.

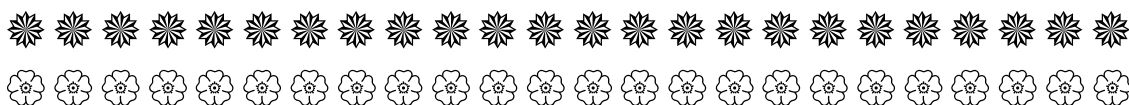
3. *Стельмахович М.Г. Скворода і народна педагогіка // Початкова школа.* – 1996. – №1. – С. 46–50.

4. *Сухомлинский В. Сердце отдаю детям; Рождение гражданина; Письма к сыну.* – К.: Радянська школа, 1987. – 544 с.

5. *Тайнель Е. Музичне виховання за методом відносної сольмізації: Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів.* – Ч. 1. – Дрогобич: Коло, 2001. – 212 с.

6. *Українські народні співаночки / Упоряд. Т. Медвідь.* – Дрогобич: Вимір, 2010. – 48 с.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2016



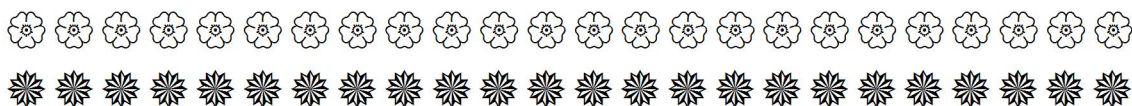
*“У працях “Дошкільне виховання”, “Нова школа” та ін. Русова С.Ф. широко розглядає ідею національного виховання. Націоналізм в його позитивному значенні, який характерний для кожного народу, який проживає в незалежній самостійній державі, ідентичний патріотизмові”.*

*“Національне виховання – не сумісне з шовінізмом, це виховання в душі своєї рідної мови, на українських переказах, віруваннях, звичаях історії свого народу, своїй культурі, фольклорній творчості народу”.*

*“Українська самосвідомість – відчуття задоволення, гордості за приналежність особистості до своєї нації, до своєї держави...”*

*“Національна самосвідомість формується в сім’ї та школі, коли вони спілкуються рідною мовою, співають і слухають рідні пісні, слухають рідну музику, музику своїх композиторів, свого народу, дотримуються своїх обрядів і традицій”.*

*Софія Русова  
український педагог-прозаїк*



### Використанні джерела

Афоризм [Текст]: [збірка афоризмів] / упоряд. М. Панчішак. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1998. – 264 с. Усі крилаті вислови, прислів'я, приказки, загадки. Укладач Н.В. Курганова. – Харків: ТОРСІНТ ПЛЮС, 2007. – 320 с.

Використано з [no.wikipedia.org](http://www.inpearls.org/), з сайту <http://www.inpearls.ru/>